

EN MEMÒRIA

Jaume Bertran i Carbonell

Quan em va trucar el seu germà Xavier per dir-me, Jaume, l'Armand ha mort aquesta nit, em va costar reaccionar. Tot i que la notícia era esperada de feia dies, em va causar una sensació estranya, de rebuig a una situació no volguda i que em costava d'assumir. En un to quasi bé de balbeig, i amb més pena que glòria, vaig tot just encertar a preguntar, Xavier vols que faci alguna cosa? Quan és l'enterrament?

Ara, passats uns mesos, em trobo en una situació semblant a la del dia de la mort, em costa parlar-ne. De fet em fa por que la meva passió d'amic desvirtuï la seva memòria i empobreixi, per incapacitat d'expressar-me, la seva real dimensió com a home i com a artista.

Hom suposa que si es parla de l'Armand Cardona i Torrandell, es parlarà fonamentalment de pintura i de fins quin punt és important l'obra en la pintura contemporània catalana. És evident que no es pot parlar de l'Armand sense parlar de pintura, en tot cas, però, no és ni l'únic ni el primordial dels objectius d'aquest escrit. Per a això ha hi plomes més expertes que ho poden fer amb més coneixements, sort i encert. En tot cas les meves referències sobre el tema seran de passada, i més per situar l'Armand en el context en què es mogué que per analitzar la qualitat indubtable de la seva aportació artística. El que realment m'importa destacar de l'Armand és precisament ell i el que ha significat per a mi la seva amistat.

El meu primer contacte amb l'Armand, es deu segurament a raons de veïnatge. Tots dos vivíem al Passeig del Carme, i tot i que ell era uns anys més gran que jo, el fet que el seu germà Xavier i jo fóssim companys de jocs, em portava sovint a freqüentar el pis que vivia. En aquell temps l'Armand m'inspirava més aviat respecte. Se'l trobava sempre llegint o dibuixant, i quan els nostres jocs atabalats el destorbaven, cosa que passava sovint, ens foragitava amb uns quants crits. D'aquí el meu respecte temorenc que acabaria convertint-se en una profunda admiració i estimació.

No és però aquesta la causa de la fluida relació que al llarg dels anys hem mantingut i que ha significat amb tota certesa una amistat profunda, amb totes les connotacions que comporta el concepte de la paraula amistat. Fins on arriba el meu record, aquesta fluïdesa que significà el compartir moltes coses, començà a forjar-se a partir dels primers anys cinquanta i arrel de l'amistat que l'Armand tenia amb el meu pare. Les llargues converses parlant de quasi tot, bé al redós de la fornal del taller, bé al voltant de la taula del menjador de casa (i en les que jo, adolescent inquiet i tafaner, procurava enquistar-me), suposaren una escola, que marcaren empremtes que han conduït en bona mesura la meva trajectòria per la vida.

Deixeu-me dir que l'Armand, apart d'una forta personalitat, ha estat una de les persones més intel·ligents que he conegut, si no la que més. I que aquesta intel·ligència anava acompanyada d'una quantitat de coneixements vastíssims (fruit, que ningú s'enganyi, d'un treball i tenacitat gens menyspreables), que era capaç de

Reembres, núm. 7. Any 1995. Pàgs. 7-10.

transmetre a qui l'escoltava amb una gran facilitat. Amb ell es podia parlar de pintura, i tant!, però també de poesia, de novel·la, de filosofia, d'assaig, de cinema, de teatre, de política, de ..., en fi, de tot allò que interessa a la condició humana. I en tots els camps els seus criteris calia tenir-los en compte, fins i tot, o sobretot, quan es dissentia, ja que, sens dubte, enriquien els coneixements que ja es tenien. El seu era un estil directe, planer i didàctic. Fill de mestres, ell mateix havia exercit com a tal (a més de molts altres oficis, però, com ell diria, això és demografia), posseïa una capacitat de comunicar que li permetia, fos quin fos el nivell d'instrucció dels seus interlocutors, fer-se perfectament entenedor.

Al meu entendre d'amic apassionat, no pretenc pas ser objectiu ni asèptic, la seva intel·ligència era superada per la seva sensibilitat. Sota unes formes a vegades brusques i directes i fins i tot un pèl agressives, s'amagava una capacitat d'estimar i emocionar-se molt per sobre del comú de la gent, que el feia entranhablement irresistible pels que vàrem tenir la sort de conèixer-lo a fons.

Tinc molt viu el record de les llargues sobretaules, en les que l'amic Armand, llegia i em descobria, mentre s'escolaven les hores amarades de cafè, conyac i companyia, tota una gernació de poetes maleïts que no gaudien més que d'una breu referència en els llibres de text. O discutíem sobre conceptes de la teoria de l'art que semblaven un pèl complicades, però que la seva claredat explicativa feia entenedores

a tothom. O expliqués apassionadament i marqués les diferències entre el racionalisme cartesià i el materialisme dialèctic d'Hegel. O sobre la praxis i la teoria marxista. Res era vedat en la conversa i menys que res la situació política del moment i la necessitat del compromís.

Compromís que ell prengué des de sempre de la manera que el pot prendre un intel·lectual, a través de la seva obra i de la denuncia que des d'ella es fa de les injustícies i mancances de la societat en què viu. I tot i que volgué refermar el seu compromís afiliant-se com a militant actiu en el P.S.U.C, no és sinó en la seva obra, on queda veritablement reflectida la seva militància real.

La vocació el portà a decantar-se per la pintura. Estic segur, però, que hagués pogut assolir èxits semblants en molts altres camps, cinema, teatre, literatura... De fet la seva capacitat descriptiva era tal que podia relatar qualsevulla cosa o fet i fer-te'l viure amb més intensitat que si l'estiguessis veient. De fet, m'atreveixo a afirmar que cada relat era una creació.

La seva primera exposició tingué lloc a les Galeries Laietanes, dirigides per en Xifré Morros, a l'any 1957, compartia galeria, que no sala, amb el pintor A. Mier i el llavors jove gravador, J. Barberà. M'importa destacar-ho perquè crec que aquesta data marca una fita important en el posterior desenvolupament de l'Armand com a pintor. La presentació del catàleg feta pel crític Sebastià Gasch i la bona acollida de la crítica barcelonina serviren per recompensar la il·lusió d'una obra feta amb honestat i sacrificis personals i familiars al llarg de molts anys. Cal reconèixer la importància de l'alè i ànim que rebé en especial de la seva mare, la Sra. Teresa, o d'amics com el meu pare que en tot moment l'animaren i ajudaren a seguir endavant tot i que, com en el cas de la Sra. Teresa, ni les coses ni els temps fossin gens fàcils.

L'Armand se sentia maltractat per la vida i, sobretot, per una part dels seus conciutadans; de fet fou així. La societat ben pensant vilanovina no acabà d'acceptar-lo, ni amb tota seguretat d'entendre'l. No entrà mai a comptar com un valor entre els membres dels cenacles que es consideraven dipositaris de les essències de la cultura local. El cert és que el seu mesquí provincialisme no els deixava veure més enllà del nas. Per ells l'essència pictòrica se sublimava en l'impressionisme més decadent. Cal però ser justos i reconèixer que mentre els uns feien escarafalls de la seva obra, altres, com Ricart, respectaven el que feia i l'animaven a treballar. Potser no és aquest ni el moment ni el lloc per entrar en l'anàlisi de les causes que motivaren aquesta actitud. Jo crec tenir-ne algunes intuïcions. Ell les patí. Vull creure que temps a venir algú posarà negre sobre blanc allò que restitueixi a cadascú, el seu veritable valor.

Arrel de la seva mort, he escoltat i he llegit alguna que altra afirmació de l'actitud de l'Armand davant la vida i el seu comportament social. No hi vull entrar, no és aquest el moment, en acceptacions o desqualificacions de les coses que s'han dit, temps hi haurà per fer-ho. Qui les hagi dit deu creure tenir motius; allà ells. I com algú diria, que cada pi aguantí la seva branca.

Vull, però, fer una afirmació. Jo que m'honoro d'haver estat un dels seus amics més íntims i una de les persones que més ha parlat amb ell de la vida i de la

mort, m'atreveixo a dir que l'Armand era fonamentalment un home enamorat de la vida, un ser sensual en el sentit més noble de la paraula. Potser això explica la seva necessitat de palpar i tocar objectes i persones com si d'una ànsia de possessió física es tractés, perquè d'aquest tocar i palpar esdevenia l'intercanvi que el feia sentir viu.

Segurament que hi haurà qui pensi que l'Armand no tenia res a veure amb la persona que s'insinua en aquest escrit. No ho sé. En tot cas puc dir-vos que aquesta és una aproximació, tan subjectiva com vulgueu, però, en tot cas, la meva, del què pensa un amic sobre l'altre. I us juro que el què m'agradaria és poder tornar a que, després d'unes quantes hores de conversa, quan l'Armand s'aixequés per anar-se'n, em digués una vegada més: No te'n vagis home, què faràs aquí!

Això ja no és possible, però encara puc dir-li gràcies per haver volgut ser el meu amic.

Vilanova i la Geltrú, abril del 1995

